

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie Znęcania się nad osobami starszymi

(2008/C 44/24)

Pismem z 16 maja 2007 r. wiceprzewodnicząca Komisji Europejskiej, Margot WALLSTRÖM, działając na podstawie art. 262 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, zwróciła się do Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego o opracowanie opinii w Znęcania się nad osobami starszymi.

Sekcja Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Obywatelstwa, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 2 października 2007 r. Sprawozdawcą była Renate HEINISCH.

Na 439. sesji plenarnej w dniach 24-25 października 2007 r. (posiedzenie z 24 października) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny przyjął 144 głosami — 3 osoby wstrzymały się od głosu — następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 W art. 25 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, proklamowanej w Nicei dnia 7 grudnia 2000 r., uznaje się i szanuje prawo osób starszych do godnego i niezależnego życia oraz udziału w życiu społecznym i kulturalnym. W Europie liczba osób w wieku 65 lat i starszych ulega znacznemu zwiększeniu. Przyszłość niesie więc ze sobą wyzwanie, jakim jest pozytywne podejście do tej zmiany demograficznej i uznanie, że podeszły wiek nie jest ani obciążeniem dla społeczeństwa, ani zagrożeniem w skali indywidualnej.

1.2 Jednym z elementów tego wyzwania jest również zagadnienie znęcania się nad osobami starszymi, stanowiące mocno zaniedbywany problem, który wciąż jeszcze jest bagatelizowany i spychany na margines. Szczególnie zagrożone są starsze osoby uzależnione od opieki i przebywające w odosobnieniu domowym lub w zakładach opiekuńczych. Z tego względu EKES zwraca się do prezydencji w Radzie UE z usilną prośbą o zajęcie się kwestią „znęcania się nad osobami starszymi”, w szczególności uzależnionymi od opieki.

Adresaci: prezydencja Rady, Komisja, rządy państw członkowskich

1.3 Największa odpowiedzialność za zapobieganie znęcaniu się nad osobami starszymi spoczywa na państwach członkowskich. Problem ten dotyczy jednak wszystkich państw członkowskich, zatem EKES jest zdania, że konieczne jest ustanowienie strategii ogólnoeuropejskiej.

— Z uwagi na fakt, że znęcanie się nad osobami starszymi stanowi naruszenie praw człowieka i Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, EKES wzywa Komisję do opracowania szczegółowej strategii na rzecz przeciwdziałania temu zjawisku w oparciu o istniejące uregulowania traktatowe.

— Tego rodzaju strategia ogólnoeuropejska musi opierać się na wynikach ogólnoeuropejskiej analizy dotyczącej znęcania się

nad osobami starszymi, w szczególności uzależnionymi od opieki. W celu sporządzenia analizy obecnej sytuacji należy uwzględnić nie tylko dane odnoszące się do skali występowania tego zjawiska, ale również do jego różnych form, przyczyn i czynników ryzyka. Należy przy tym uwzględnić zarówno opiekę domową, jak i instytucjonalną.

— W analizie tej należy porównać zakres zagrożeń, na jakie narażone są osoby starsze, sytuację prawną tych osób, możliwości pomocy i wsparcia z uregulowaniami dotyczącymi znęcania się nad dziećmi.

— Analiza powinna również wskazywać na stopień realizacji postanowień Karty praw podstawowych Unii Europejskiej pod względem ochrony osób starszych w państwach członkowskich.

Adresaci: Parlament Europejski, Komisja, Dyrekcja Generalna ds. Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Równości Szans

1.4 Skuteczne zapobieganie znęcaniu się nad osobami starszymi, szczególnie w procesie sprawowania nad nimi opieki, można zapewnić jedynie na odpowiednim szczeblu krajowym. Z tego względu w ramach opracowywania ogólnoeuropejskiej strategii każde państwo członkowskie musi sporządzić krajowy plan działania na rzecz zapobiegania takiemu zjawisku oraz udostępnić niezbędne środki. Krajowe plany działania powinny w szczególności uwzględniać poniższe elementy:

— doprowadzenie do tego, by problem znęcania się nad uzależnionymi od opieki osobami starszymi przestał być tematem tabu dzięki odpowiedniemu uwrażliwieniu opinii publicznej na sytuację osób wymagających opieki oraz ich opiekunów, na przykład poprzez prowadzenie kampanii informacyjnych i edukacyjnych;

— opracowanie dyrektyw ramowych i podstaw prawnych, zgodnych z Kartą praw podstawowych Unii Europejskiej;

- sporządzenie sprawozdań krajowych odnoszących się do zapobiegania znęcaniu się nad osobami starszymi podlegającymi opiece domowej lub instytucjonalnej. Sprawozdania powinny zawierać również informacje, czy w danym państwie członkowskim obowiązują (minimalne) standardy dotyczące opieki, czy stworzono zinstytucjonalizowane formy nadzoru i jaka jest skuteczność tych uregulowań dla ochrony osób starszych w przypadku opieki domowej i instytucjonalnej;
- poprawa dostępności informacji, możliwości działania i współpracy wszystkich podmiotów i instytucji zaangażowanych bezpośrednio w sprawowanie opieki. Obejmuje to również odpowiednie szkolenia i inicjatywy dla szczególnie istotnych grup zawodowych: personelu medycznego, opiekunów i policji, jak też zapewnienie pracownikom instytucji opiekuńczych prawa do zgłaszania nadużyć;
- stworzenie powszechnej, łatwo i anonimowo dostępnej oferty doradztwa, w celu szybkiego wyeliminowania deficytu informacyjnego odnoszącego się do sytuacji w dziedzinie opieki u wszystkich (potencjalnych) zainteresowanych podmiotów i osób, których dotyczy omawiany problem;
- stworzenie rozwiązań, które umożliwiłyby odciążenie członków rodziny sprawujących opiekę, a opiekunom zawodowym zapewniłyby możliwość rozmowy i uzyskania wsparcia;
- stworzenie sieci do celów współpracy, szkoleń i systematycznej wymiany informacji między wszystkimi podmiotami i instytucjami bezpośrednio zaangażowanymi w sferę opieki.

Adresaci: państwa członkowskie.

1.5 EKES jest zdania, że absolutnie konieczna jest wymiana metod postępowania i modeli „dobrych praktyk” na szczeblu krajowym i ogólnoeuropejskim w celu zapewnienia jakości i wypracowaniu standardów w dziedzinie opieki.

Adresaci: państwa członkowskie, EUCPN (Europejska Sieć Prewencji Kryminalnej)

2. Uzasadnienie

2.1 Wiek a zagrożenie znęcaniem się

2.1.1 Zgodnie z prognozami demograficznymi do 2050 r. w Europie liczba osób w wieku 65 lat i starszych znacznie wzrośnie (o 58 milionów, czyli o 77 %); spośród wszystkich grup wiekowych stosunkowo w największym stopniu zwiększy się liczba osób w podeszłym wieku (80 lat i więcej). Taka tendencja ma wpływ na wiele dziedzin codziennego życia i przynosi nowe wyzwania praktycznie we wszystkich obszarach polityki.

2.1.2 Między innymi z uwagi na taki rozwój demograficzny zagrożenie znęcania się nad osobami starszymi będzie przybierało na znaczeniu. Tego rodzaju zjawisko stanowi bowiem zaniedbywany problem, który wciąż jeszcze jest bagatelizowany i spychany na margines. Dotychczasowe dane empiryczne są w związku z tym niewystarczające i fragmentaryczne.

2.1.3 Notowane w statystykach kryminalnych zagrożenie przemocą wobec kobiet i mężczyzn powyżej 60 roku życia jest wprawdzie zdecydowanie mniejsze niż w młodszych grupach wiekowych, a poszkodowane osoby starsze także rzadziej niż osoby młodsze mówią o przemocach, której doświadczyły. Jednakże dane policji kryminalnej i rozmowy z poszkodowanymi są mało przydatne, jeśli chodzi o stworzenie całościowego obrazu i podkreślenie szczególnych zagrożeń przemocą wobec osób starszych.

2.1.4 Odnosi się to w szczególności do ryzyka znęcania się, które zagraża osobom starszym w ich najbliższym otoczeniu, ze strony osób im znanych, którym ufają, a być może również od których są uzależnione. W ubiegłych dziesięcioleciach w dziedzinie nauki i polityki oraz w praktyce „odkryto”, że jest to obszar, w którym stosunkowo często dochodzi do przemocy. Przesz wszystkim jednak koncentrowano się na sytuacji kobiet i dzieci jako osób poszkodowanych⁽¹⁾, a jedynie rzadko na zagrożeniu znęcania się nad osobami starszymi.

2.1.5 Zgodnie z definicją organizacji *Action on Elder Abuse*, przejętą od Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) i zaakceptowaną w nauce i polityce, za znęcanie się nad osobami starszymi uznaje się każde pojedyncze lub powtarzające się działanie lub zaniechanie odpowiedniego działania, które może prowadzić do powstania szkód i zagrożenia dla osób starszych⁽²⁾.

2.1.6 Dostępne informacje prowadzą do wniosków, że osoby starsze często padają ofiarą znęcania się, które niekiedy przybiera poważne rozmiary, i które jednak — abstrahując od wyjątków — nie wychodzi na światło dzienne⁽³⁾. Reprezentatywna ankieta, przeprowadzona w 2006 r. w Anglii, Szkocji, Walii i Irlandii Północnej wśród 2000 osób w wieku 66 lat lub

⁽¹⁾ Patrz w tym kontekście: opinia EKES-u z inicjatywy własnej z dnia 16.3.2006 r. w sprawie przemocy domowej wobec kobiet (Dz.U. C 110 z 9.5.2006) oraz opinia uzupełniająca z dnia 14.12.2006 r. w sprawie: „Dzieci jako pośrednie ofiary przemocy domowej” (Dz.U. C 325 z 30.12.2006), sprawozdawca obu opinii: Renate HEINISCH.

⁽²⁾ Deklaracja z Toronto w sprawie globalnego przeciwdziałania znęcaniu się nad osobami starszymi: „Znęcanie się nad osobami starszymi to pojedyncze lub powtarzające się działanie lub zaniechanie odpowiedniego działania, do jakiego dochodzi w ramach relacji, w których oczekiwaloby się zaufania i które może spowodować krzywdę lub cierpienie osoby starszej. Znęcanie się może przybierać różne formy: fizyczną, psychiczną/emocjonalną, seksualną, finansową lub po prostu być zaniechaniem, celowym lub nie.” (WHO, 2002 r.) (http://www.who.int/ageing/projects/elder_abuse/alc_toronto_declaration_en.pdf); *Action on Elder Abuse* (www.elderabuse.org.uk).

⁽³⁾ W trakcie międzynarodowego sympozjum, które odbyło się w Kolonii w maju 2006 r. pod patronatem komisarza Vladimira Spidla (Zatrudnienie, Sprawy Społeczne i Równość Szans), mówiono o wahającej się między 5 a 20 % częstotliwości występowania przemocy wobec osób starszych w poszczególnych państwach (Sprawozdanie z sympozjum *Gewalt und Vernachlässigung gegenüber alten Menschen in häuslicher und institutioneller Pflege* w: forum kriminalprävention nr 4/2006 i 1/2007).

starszych, żyjących w domach prywatnych (w tym w instytucjach pobytu z zapewnioną opieką) ⁽⁴⁾ wykazała, co następuje: 2,6 % ankietowanych przyznało, że w okresie ostatnich 12 miesięcy było ofiarą znęcania się ze strony członka rodziny, przyjaciela lub pracownika opieki. Po uwzględnieniu przypadków znęcania się, jakiego dopuszczali się sąsiedzi i znajomi, odsetek osób poszkodowanych wzrasta do 4 %. Najczęstszą formą tego zjawiska było zaniedbanie, następnie wykorzystanie finansowe, fizyczne i psychiczne znęcanie się, a w najmniejszej liczbie przypadków — molestowanie seksualne. Przypadki znęcania się zgłaszane są częściej przez kobiety niż przez mężczyzn. Powyższe wyniki są porównywalne z danymi odnoszącymi się do innych społeczeństw zachodnich i w dużej mierze odpowiadają stwierdzonej częstotliwości występowania przemocy domowej. Zgodnie z wynikami badania z 2004 r. dotyczącego Hiszpanii, częstotliwość znęcania się nad osobami starszymi jest prawie tak duża, jak w przypadku dzieci.

2.2 Znęcanie się nad osobami starszymi objętymi opieką

2.2.1 Pojęcie „opieka” ma szeroki zakres znaczeniowy, począwszy od pomocy i wsparcia w domu po (stacjonarną) opiekę intensywną.

2.2.2 Szczególne zagrożenia istnieją w odniesieniu do osób starszych uzależnionych od opieki, przebywających w domowym odosobnieniu lub w instytucjach opiekuńczych. Z tego względu głównym tematem niniejszej opinii rozpoznawczej jest sytuacja, w jakiej osoby te się znajdują, szczególne zagrożenia, na jakie są narażone, oraz możliwości prewencji i interwencji.

2.2.3 Z wyjątkiem najstarszych grup wiekowych jedynie niewielka część osób starszych potrzebuje opieki: pod koniec 2003 r. w Niemczech opieki wymagało 1,6 % osób w wieku 60-64 lat, 9,8 % osób w wieku 75-79 lat, ale 60,4 % osób w wieku 90-94 lat ⁽⁵⁾. Zgodnie z prognozami zwiększy się nie tylko liczba osób starszych (patrz wyżej), ale przede wszystkim liczba osób niedołączonych i potrzebujących opieki. Ocenia się, że liczba osób potrzebujących opieki wzrośnie o 116-136 %, natomiast liczba osób przebywających w domach opieki zwiększy się nawet o 138-160 %. W szczególności osoby w podeszłym wieku (od 80 lat) będą w większym stopniu narażone na zagrożenia wynikające z zapotrzebowania na pomoc i opiekę ⁽⁶⁾.

2.2.4 Znęcanie się nad osobami starszymi podlegającymi opiece rozumiane jest w sensie gerontologicznym i obejmuje nie tylko fizyczne znęcanie się nad osobami potrzebującymi

opieki, lecz również wszelkie działania lub zaniechania, które prowadzą do poważnych negatywnych skutków dla sytuacji życiowej i pozycji osób starszych ⁽⁷⁾. Wyróżnia się następujące formy tego zjawiska ⁽⁸⁾:

- bezpośrednia przemoc fizyczna (bicie, potrząsanie, szczypanie, stosowanie fizycznych środków przymusu, mechaniczne ograniczenie możliwości poruszania się, pozbawienie urządzeń wspomagających poruszanie się itp.);
- pośrednia przemoc fizyczna (nieuzasadnione podawanie leków, na przykład w celu uspokojenia itp.);
- molestowanie seksualne (naruszenie indywidualnej granicy wstydu, zmuszanie do kontaktów intymnych itp.);
- przemoc emocjonalna lub psychiczna (agresja werbalna, lekceważenie lub ignorowanie, emocjonalny chłód, izolacja społeczna, groźenie przemocą fizyczną lub inną oraz inne groźby, znieważanie, upokarzanie itp.);
- wykorzystywanie finansowe lub materialne (nieuprawnione dysponowanie majątkiem, sprzedaż nieruchomości bez uzgodnienia, nakłanianie lub zmuszanie do przekazywania środków pieniężnych, kradzież środków pieniężnych i innych przedmiotów wartościowych lub ich wymuszanie, osoby starsze jako grupa docelowa dla naciągaczy itp.);
- zaniedbanie (niezapewnianie niezbędnej codziennej pomocy, zaopatrzenia w środki higieniczne i inne, w szczególności w jedzenie i napoje aż po sytuację dopuszczenia do powstania odleżyn wskutek niedostatecznej opieki w trakcie obłożnej choroby itp.);
- groźenie porzuceniem lub umieszczeniem w domu opieki;
- nadużycia w formie zmuszania do udziału w seriach badań bez zgody lub wbrew woli.

2.2.5 Do znęcania się nad osobami starszymi może dochodzić zarówno w trakcie opieki domowej, jak i instytucjonalnej. W Europie brak jednoznacznych danych dotyczących skali występowania aktów przemocy wobec osób objętych opieką. Istnieją jedynie pojedyncze informacje odnoszące się do tego niezbadanego obszaru obejmującego zaniedbanie, znęcanie się i przemoc w trakcie opieki, które to zjawiska oceniane są jednak jako rozpowszechnione.

2.2.5.1 W odniesieniu do opieki domowej zgodnie z istniejącymi analizami szacuje się, że w 5-25 % relacji opiekuńczych dochodzi do przypadków przemocy wobec osób wymagających opieki ⁽⁹⁾.

⁽⁴⁾ UK Study of Abuse and Neglect of Older People, czerwiec 2007 r. (www.natcen.ac.uk).

⁽⁵⁾ Federalny Urząd Statystyczny (2005), *Pflegestatistik 2003 — Deutschlandergebnisse*, Wiesbaden.

⁽⁶⁾ Rada Prewencji Kraju Związkowego Nadrenia Północna-Westfalia (2006), *Gefahren für alte Menschen in der Pflege*.

⁽⁷⁾ Definicja ta jest zgodna z deklaracją z Toronto w sprawie globalnego przeciwdziałania znęcaniu się nad osobami starszymi (WHO, 2002 r., patrz przypis 2).

⁽⁸⁾ Rada Prewencji Kraju Związkowego Nadrenia Północna-Westfalia (patrz przypis 6), deklaracja z Toronto (patrz przypis 2) i *UK-Study* (patrz przypis 4).

⁽⁹⁾ Görgen, Thomas (2005a), *Nahraumgewalt im Alter. Opferrisiken und Optionen für gewaltpräventives Handeln*, w: forum kriminalprävention nr 3/2005, ss. 13-16. Dane odnoszące się do poszczególnych krajów europejskich znajdują się w Walentich, Wilms, Walter (2005), *Gewalt gegen ältere Menschen in der häuslichen und institutionellen Pflege, Bewährungshilfe* nr 2/2005, ss. 166-182.

2.2.5.2 W niemieckim opracowaniu ⁽¹⁰⁾ dotyczącym znęcania się nad osobami starszymi i ich zaniedbywania w domach spokojnej starości i domach opieki, ponad 70 % opiekunów przyznało, że sami dopuścili się czynów bądź zaniechań kwalifikujących się jako przemoc lub działania niewłaściwe albo byli świadkami takich zachowań u innych opiekunów ⁽¹¹⁾.

2.3 Rozpoznanie przypadków znęcania się w trakcie opieki

2.3.1 W praktyce dostrzeżenie przypadków znęcania się jest często trudnym zadaniem. Do istotnych przyczyn takiego stanu rzeczy należą: daleko posunięta granica wstydu u ofiar, zależność od pomocy, opieki i troski osób, ze strony których dochodzi do znęcania się, oraz wynikająca z powyższego obawa przed zemstą lub pogorszeniem sytuacji; rzeczywista niezdolność do przekazania doświadczeń związanych z przypadkami znęcania się, wywołana chorobą, w szczególności pogorszeniem się zdolności umysłowych; niepewność co do tego, jakie działania podjąć w przypadku podejrzeń o znęcanie się.

2.4 Sytuacja w przypadku opieki domowej

2.4.1 Dla większości osób starszych miejscem, w którym upływa ich codzienne życie, wciąż pozostaje mieszkanie prywatne. W wielu krajach europejskich osoby starsze wymagające opieki są nią objęte w warunkach domowych; w Niemczech dotyczy to dwóch trzecich takich osób. Jedynie 7 % osób w wieku 65 lat i starszych przebywa tam w domach spokojnej starości. Opieka ze strony rodziny jest sprawowana przede wszystkim przez małżonków, w następnej kolejności przez córki i synowe. Chociaż w większości tych relacji opiekuńczych znęcanie się nie ma miejsca, przypadki takie zdarzają się (patrz punkt 2.2.5.1).

2.4.2 Opieka domowa powoduje różne obciążenia, w szczególności także dla zdrowia opiekunów, ich samopoczucia i kontaktów społecznych. Z uwagi na opiekę nad starszymi krewnymi, rodziny muszą często godzić się z istotnymi ograniczeniami. Sytuacja może stać się trudniejsza w razie braku odpowiedniego przygotowania do sprawowania opieki oraz niedostatecznego wsparcia w jej trakcie. Szczególne obciążenia związane są z opieką nad osobami starszymi cierpiącymi na demencję.

2.4.3 Jednakże przypadki znęcania się w ramach opieki domowej wynikają nie tylko z przeciążenia opiekunów, ale także z szeregu czynników ryzyka. Należą do nich jakość relacji przed wystąpieniem potrzeby objęcia opieką, uzależnienia i choroby psychiczne opiekunów, poczucie izolacji społecznej i niedostatecznego wsparcia społecznego, ale również agresywne zachowanie samych osób objętych opieką ⁽¹²⁾.

⁽¹⁰⁾ Görgen, Thomas (2005b), „As if I just didn't exist” — Elder abuse and neglect in nursing homes, w: Cain M., Wahidin A., Ageing, crime and society, 2005.

⁽¹¹⁾ Dane dotyczące częstotliwości poszczególnych aktów przemocy, na przykład ograniczenia swobody poruszania się i nadużywania farmakologicznych środków psychotropowych można znaleźć w: Rolf Hirsch, Aspekte zur Gewalt gegen alte Menschen in Deutschland, Bewährungshilfe nr 2/2005, ss. 149-165.

⁽¹²⁾ Görgen 2005a (patrz przypis 9).

2.5 Sytuacja w przypadku opieki instytucjonalnej

2.5.1 Wprawdzie obecnie jedynie niewielka część osób wymagających opieki jest nią objęta w instytucjach, ale należy spodziewać się znacznego wzrostu liczby osób przebywających w jednostkach opiekuńczych, w szczególności osób w podeszłym wieku (patrz punkt 2.2.3). Już obecnie można dostrzec tendencję rezygnacji z opieki domowej na rzecz opieki w instytucjach stacjonarnych bądź świadczonej przez opiekunów dochodzących.

2.5.2 W przeważającej części zakładów opiekuńczych nie dochodzi do przypadków znęcania się. Dotyczy to przede wszystkim tych domów spokojnej starości, które są uznane i nadzorowane przez państwa członkowskie i które skrupulatnie przestrzegają przepisów zdrowotnych obowiązujących w danym kraju.

2.5.3 Jednakże niektóre instytucje opiekuńcze mają złą renomę. Chociaż nie istnieją systematyczne badania dotyczące przypadków znęcania się w zakładach opiekuńczych, kontrole przeprowadzane na przykład przez służby medyczne należące do systemu opieki zdrowotnej wyraźnie wskazują, że takie przypadki nie są w zakładach opiekuńczych odosobnione ⁽¹³⁾.

2.5.3.1 Stwierdzono występowanie szkodliwych działań i zaniechań w zakresie opieki, na przykład w odniesieniu do jedzenia i napojów, przepisywania zbyt dużych dawek środków psychotropowych, poważnych zaniechań w stosowaniu leków oraz stosowania środków ograniczających swobodę poruszania się.

2.5.4 W źle zarządzanych jednostkach opiekuńczych zamiast zorientowania na potrzeby mieszkańców występuje także lekceważenie i obojętność. Rygorystyczne grafiki zajęć są często sprzeczne z prawem do samostanowienia i samodzielności mieszkańców zakładów opiekuńczych.

2.5.5 Brak czasu i przeciążenie pracą personelu opiekuńczego powodują nie tylko cierpienia osób wymagających opieki, ale również niezadowolenie opiekunów. Problemy związane z personelem w jednostkach opiekuńczych pogłębiają się wskutek przedwczesnego odchodzenia z zawodu i braku wykwalifikowanych kandydatów do pracy. Jak dotąd praktycznie nie dostrzega się wysiłków na rzecz uatrakcyjnienia „opieki nad osobami starszymi”.

2.6 Analiza i propozycje EKES-u

2.6.1 Znęcanie się nad osobami starszymi jest nie do przyjęcia bez względu na to, gdzie występuje i jaki ma zasięg, i nie można dalej go lekceważyć. Komitet wzywa prezydencję Rady UE, Komisję Europejską oraz rządy krajowe do podjęcia działań w celu zwalczania przyczyn znęcania się, tak by osoby starsze były chronione niezależnie od tego, czy przebywają w domu czy w zakładzie opiekuńczym.

⁽¹³⁾ Drugie sprawozdanie służb medycznych nadrzędnego związku kas chorych w Niemczech pt. „Qualität in der ambulanten und stationären Pflege” z 2007 r. stwierdza w przypadku 10 % mieszkańców zakładów opiekuńczych objętych badaniem pogorszenie stanu zdrowia, a co za tym idzie niedostateczny poziom opieki (<http://presseportal.de/pm/57869>).

2.6.2 Propozycje EKES-u odnoszą się w szczególności do następujących dziedzin:

2.6.2.1 Wymiar praw człowieka

— W art. 25 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, proklamowanej w Nicei dnia 7 grudnia 2000 r., uznaje się i podkreśla prawo osób starszych do godnego i niezależnego życia oraz udziału w życiu społecznym i kulturalnym.

— Zdaniem EKES-u dla osiągnięcia tego celu konieczna jest zmiana sposobu postrzegania zjawiska starości. Należy zwrócić większą uwagę na zjawisko dyskryminacji ze względu na wiek: jest ono również często przyczyną znęcania się nad starszymi osobami potrzebującymi opieki. Jednakże wyzwaniem powinna być integracja społeczna osób starszych i uznanie opieki nad nimi za wspólny obowiązek.

— Komitet podkreśla, że starsi ludzie mają prawo żyć tam, gdzie chcą, bez obaw, że stanie im się krzywda oraz, że dyskryminacja osób starszych jest nie do przyjęcia. Karta praw podstawowych powinna mieć zastosowanie do ochrony osób starszych niezależnie od tego, gdzie mieszkają.

— Komitet podkreśla, jak ważne jest, by starsi ludzie mieli prawo wyboru miejsca, gdzie chcą mieszkać, odpowiednio do zakresu wsparcia, jakiego potrzebują. Komitet wzywa zatem rządy krajowe do stworzenia różnych możliwości zamieszkania oraz wsparcia odpowiedniego dla osób pozostających w domu, przebywających w mieszkaniach dla osób wymagających częściowej opieki, w domach spokojnej starości czy w zakładach zapewniających długookresową opiekę pielęgnarską.

— Osoby starsze muszą mieć zapewnioną możliwość zgłaszania incydentów i niepokojów oraz czuć się bezpiecznie, gdy z niej korzystają. Odnosi się to także do krewnych oraz innych opiekunów, którzy muszą mieć do dyspozycji kanały zgłaszania swoich trosk bez obaw, że ucierpi z tego powodu ich krewny lub że będzie to miało konsekwencje dla ich własnej sytuacji czy pewności zatrudnienia. Potrzebne jest przeświadczenie, że wszystkie zgłaszane problemy będą rozwiązywane w sposób taktowny i skuteczny.

2.6.2.2 Poprawa w zakresie danych i potrzeby badawcze

— Komitet proponuje przeprowadzenie dalszych dogłębnych ogólnounijnych badań w celu oceny skali zjawiska znęcania się nad osobami starszymi przy uwzględnieniu następujących elementów:

— ustalenie częstotliwości występowania przypadków znęcania się nad osobami starszymi oraz tego, czym jest przemoc w środowisku domowym i w zakładzie opiekuńczym;

— przyczyny znęcania się ze szczególnym uwzględnieniem stresu, jaki odczuwają krewni opiekujący się osobą starszą oraz wsparcia, jakie otrzymują;

— stopień realizacji postanowień Karty praw podstawowych pod względem ochrony osób starszych;

— w jakim zakresie państwa członkowskie posiadają normy dotyczące opieki nad osobami starszymi oraz jak monitoruje i nadzoruje się ich przestrzeganie.

2.6.2.3 Pozbawienie otoczki tabu i uwrażliwienie

— Komitet wzywa rządy krajowe do podjęcia działań w celu zwiększenia świadomości kwestii znęcania się nad osobami starszymi poprzez krajowe kampanie informacyjne, którym zapewnione zostanie praktyczne wsparcie ze strony organizacji publicznych i wolontariackich, aby przezwyciężyć tabu otaczające problem znęcania się nad osobami starszymi niezależnie od tego, gdzie ma ono miejsce.

— Komitet uznaje, że media mogą odgrywać wpływową rolę, jeśli chodzi o spowodowanie zmiany świadomości społecznej i podkreśla, że powinny one przedstawiać konstruktywny punkt widzenia w oparciu o pełne informacje na ten temat.

2.6.2.4 Informowanie, uświadamianie, edukacja i prewencja

— Komitet wzywa rządy krajowe do podjęcia działań w celu:

— poprawy informacji o problemie znęcania się nad osobami starszymi dostępnym dla osób starszych i ich krewnych;

— zapewnienia, że osoby zajmujące się zawodowo opieką mogą bezpiecznie zgłaszać przypadki znęcania się nad osobami starszymi oraz otrzymują wystarczające porady i wsparcie;

— zapewnienia odpowiedniego szkolenia w zakresie rozpoznawania przypadków znęcania się oraz mechanizmów walki z nim dla całego personelu medycznego i opiekuńczego oraz policji;

— zapewnienia, że sieci usług zdrowotnych i socjalnych mogą oferować ośrodki świadczące opiekę w nagłych wypadkach, grupy wsparcia oraz niezależne, poufne telefoniczne usługi doradztwa;

— zapewnienia, że członkowie rodziny świadczący opiekę otrzymują wystarczające informacje o symptomach i postępie chorób, takich jak demencja oraz, że są w pełni świadomi zakresu opieki, jaka może być konieczna, oraz że otrzymują wystarczające wsparcie, łącznie ze szkoleniami;

- zapewnienia, że członkowie rodziny świadczący opiekę mają dostęp do odpowiedniej opieki dziennej, opieki tymczasowej zapewniającej możliwość wytchnienia oraz wsparcia medycznego w celu złagodzenia stresu towarzyszącego potencjalnie całodobowej opiece;
- zapewnienia, że członkowie rodziny otrzymują wsparcie, by mogli czasowo przerwać pracę, aby zająć się opieką, bez szkody dla ich perspektyw zawodowych, oraz by dotyczyło to w równym stopniu mężczyzn i kobiet;
- Produkty i usługi z dziedziny technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) umożliwią wielu osobom starszym dłuższe zamieszkiwanie w miejscu ich wyboru, a jednocześnie — utrzymanie samodzielności i wysokiego standardu życia. Technologie ICT mogą być przydatne osobom starszym w załatwianiu spraw związanych z codziennym życiem, a w razie konieczności wykorzystane do kontrolowania stanu zdrowia i aktywności, zarazem zmniejszając zapotrzebowanie na opiekę instytucjonalną. Technologie ICT podniosą poziom bezpieczeństwa osób starszych i zapewnią im dostęp do usług socjalnych i medycznych, jak również służb ratunkowych, co sprawi, że będą oni mogli nadal prowadzić w dużym stopniu niezależne, samodzielne i godne życia.

Bruksela, 24 października 2007 r.

2.6.2.5 Tworzenie sieci

- Komitet wzywa rządy krajowe do stworzenia sieci obejmujących różne organy w celu zapewnienia współpracy, szkoleń i systematycznej wymiany informacji. ⁽¹⁴⁾

2.6.2.6 Zinstytucjonalizowany nadzór nad opieką

- Komitet wzywa państwa członkowskie do ustanowienia służby monitorującej i nadzorującej wysokiego szczebla w celu zapewnienia wysokiej jakości usług dla osób starszych w oparciu o jasno określone i publicznie dostępne normy w zakresie opieki oraz do przyznania tym organom kompetencji do podejmowania działań naprawczych, których wyniki powinny być podawane do wiadomości publicznej.

2.6.2.7 Zwiększenie wykrywalności przypadków znęcania się

- Komitet podkreśla znaczenie zwiększenia częstotliwości wykrywania przypadków znęcania się nad osobami starszymi niezależnie od tego, czy osoby te przebywają w domu czy w zakładzie opiekuńczym, w sposób taktowny i przy udziale odpowiednich organów. Musi istnieć zaufanie co do tego, że każdy zgłoszony przypadek znęcania się zostanie rozpatrzony i zostaną wprowadzone odpowiednie zmiany. Trzeba uznać fakt, że częścią tego procesu może być udział sił policji lub rozpoczęcie postępowania sądowego.

Przewodniczący

Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁴⁾ Przykładem może być Bonner Initiative gegen Gewalt im Alter — Handeln statt Misshandeln e.V. (powstała w Bonn inicjatywa na rzecz przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych) i jej broszura informacyjna *Alte Menschen in Not — Wir können helfen*, Bonn 2006 r. Informacje o tej i o innych inicjatywach można znaleźć na stronie internetowej Międzynarodowej Sieci Zapobiegania Przemocy wobec Ludzi Starszych (INPEA, www.inpea.net).